

Νέοι και προσωρινή απασχόληση στην Ευρώπη

Περίληψη

Εισαγωγή

Μετά την έλευση της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008, ο αριθμός των νέων απασχολούμενων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκε σημαντικά. Έως τα μέσα του 2013, το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 24 ετών και κάτω ξεπέρασε το 23%. Μεγάλος αριθμός εργαζομένων αυτής της ηλικιακής ομάδας απασχολείται περισσότερο με προσωρινές συμβάσεις παρά με συμβάσεις αορίστου χρόνου (42% έναντι 10% στους εργαζόμενους ηλικίας 25–64). Παρόλο που οι προσωρινές ή ορισμένου χρόνου συμβάσεις μπορούν να αποτελέσουν εφιαλτήριο για τη μετάβαση από την εκπαίδευση στην εργασία, μπορούν επίσης να παγιδεύσουν τους νέους σε επισφαλείς θέσεις εργασίας.

Η εν λόγω συγκριτική μελέτη του Ευρωπαϊκού Εποπτικού Οργάνου Αναδιάρθρωσεων (ERM) βασίζεται σε δεδομένα που συνέλεξαν οι ανταποκριτές τους στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ και τη Νορβηγία. Παρουσιάζει τους λόγους της αύξησης των προσωρινών συμβάσεων απασχόλησης στην ΕΕ και διερευνά την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά την πρόσβαση των νέων με προσωρινές ή ορισμένου χρόνου συμβάσεις στην κοινωνική προστασία. Εξετάζει τα μέτρα που λαμβάνονται σε διάφορες χώρες για τη ρύθμιση της χρήσης αυτών των συμβάσεων – συχνά με στόχο τη μετάβαση σε κανονικές συμβάσεις – και, τέλος, εκθέτει τις απόψεις των κοινωνικών εταίρων επί του θέματος αυτού.

Πλαίσιο πολιτικής

Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, η χρήση των συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης τελεί υπό ρυθμιστικό έλεγχο: ισχύουν περιορισμοί ως προς τη μέγιστη διάρκεια των συμβάσεων, όπως και για τις φορές που μπορούν να ανανεώνονται. Ωστόσο, οι αναλυτικές προβλέψεις του ρυθμιστικού ελέγχου και η έκταση των επιβαλλόμενων περιορισμών διαφοροποιούνται σημαντικά από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένες χώρες – και κυρίως στην Ελλάδα, τη Λιθουανία, τις Κάτω Χώρες, την Πολωνία, τη Ρουμανία και την Ισπανία – ο ρυθμιστικός έλεγχος έχει χαλαρώσει κατά τη διάρκεια της κρίσης με την ελπίδα να τονωθεί η δημιουργία θέσεων εργασίας, αν

και στις περισσότερες περιπτώσεις έχει αποδειχθεί ότι τα αποτελέσματα είναι πρόσκαιρα. Στις περισσότερες χώρες οι περιορισμοί διατηρήθηκαν, στη δε Ιταλία και τη Σλοβακία αυστηροποιήθηκαν ώστε να δοθεί ώθηση σε περισσότερους εργοδότες να προσλαμβάνουν εργαζόμενους με κανονικές συμβάσεις. Τούτο αποτυπώνει έναν προβληματισμό που είναι διάχυτος στην Ευρώπη, τον οποίο εξέφρασε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωση που εξέδωσε τον Ιούνιο του 2013 με τίτλο «Κοινές προσπάθειες υπέρ των νέων της Ευρώπης– Έκκληση για δράση κατά της ανεργίας των νέων», ότι δηλαδή η αύξηση των ευκαιριών εργασίας για τους νέους αποτελεί μεν προτεραιότητα, αλλά δεν πρέπει να γίνει σε βάρος της ποιότητας της εργασίας και της εργασιακής ασφάλειας.

Βασικά πορίσματα

- Η χρήση προσωρινών συμβάσεων εργασίας για τους νέους παρουσίαζε αυξητικές τάσεις στις περισσότερες χώρες ήδη πριν από την εκδήλωση της ύφεσης στα τέλη του 2008, αποτυπώνοντας την επιθυμία των εργοδοτών να προσαρμόζουν ευκολότερα το εργατικό δυναμικό τους ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς. Παράλληλα οι εργοδότες καταφεύγουν ολοένα περισσότερο στη χρήση προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και δοκιμαστικής περιόδου ώστε να αξιολογούν τις ικανότητες των νεοπροσληφθέντων προτού τους προσφέρουν μόνιμες θέσεις εργασίας.
- Η οικονομική ύφεση της περιόδου 2008–2009 επέφερε δυσανάλογη μείωση του αριθμού των νέων που απασχολούνται σε προσωρινές θέσεις εργασίας, καθώς πολλές συμβάσεις ορισμένου χρόνου δεν ανανεώθηκαν, σε μια προσπάθεια των εργοδοτών να περικόψουν γρήγορα τις δαπάνες τους. Έκτοτε, ωστόσο, οι συμβάσεις αυτού του είδους παρουσίασαν σχετική αύξηση, μαρτυρώντας τη διστακτικότητα των εργοδοτών για τη δημιουργία μόνιμων θέσεων εργασίας εν μέσω του κλίματος οικονομικής αβεβαιότητας και της επανεμφάνισης της τάσης για χρήση

προγραμμάτων πρακτικής άσκησης και δοκιμαστικής περιόδου για τους νεοπροσληφθέντες.

- Με λίγες εξαιρέσεις, οι νέοι με προσωρινές συμβάσεις έχουν κατ' αρχήν τα ίδια δικαιώματα κοινωνικής προστασίας με εκείνους που έχουν κανονικές συμβάσεις. Στην πράξη, ωστόσο, ο βραχυπρόθεσμος χαρακτήρας της απασχόλησής τους σημαίνει ότι συχνά οι εισφορές τους δεν αρκούν για να τους εξασφαλίσουν παροχές όπως τα επιδόματα ανεργίας, ασθενείας και μητρότητας.
- Σε μια σειρά χωρών και κλάδων είναι πολύ διαδεδομένο το φαινόμενο της ψευδοαυτοαπασχόλησης (όταν δηλαδή ένας ελεύθερος επαγγελματίας συνάπτει σύμβαση για την παροχή υπηρεσιών σε έναν μόνο πελάτη ή εργοδότη, σχεδόν σαν να παρέχει εξαρτημένη εργασία). Η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται από τους εργοδότες ως μέσο για τη μείωση του κόστους απασχόλησης, καθώς έτσι μειώνουν τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και αποφεύγουν το κόστος που επιβάλλει η νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης.
- Οι αυτοαπασχολούμενοι εργαζόμενοι στις περισσότερες χώρες δικαιούνται λιγότερες κοινωνικές παροχές από τους μισθωτούς, καθώς η καταβολή εισφορών γίνεται συνήθως σε εθελοντική βάση. Οι χαμηλόμισθοι νέοι πολλές φορές δεν καταβάλλουν εισφορές για να αποφύγουν το κόστος που συνεπάγονται. Το ίδιο ισχύει και με το δικαίωμα σε συντάξεις ασφαλιστικού χαρακτήρα.
- Παρόλο που οι προσωρινές συμβάσεις μπορούν να αποτελέσουν εφελκυστικό για τη μετάβαση σε μόνιμες θέσεις εργασίας, ιδίως εάν εντάσσονται στο πλαίσιο προγραμμάτων πρακτικής άσκησης ή δοκιμαστικής περιόδου, υπάρχουν ενδείξεις ότι ο σχετικός αριθμός των νέων που όντως κάνουν τη μετάβαση σε μόνιμες θέσεις παρουσιάζει μείωση κατά την περίοδο της κρίσης.
- Η αύξηση της προσωρινής εργασίας στους νέους εξηγείται εν μέρει από τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την τόνωση της εργασίας των νέων, όπως είναι η κρατική χρηματοδότηση προγραμμάτων εργασιακής εμπειρίας και οι κρατικές επιχορηγήσεις προς τους εργοδότες που προσλαμβάνουν νέους.
- Σε ορισμένες χώρες, παρέχονται επιδοτήσεις μισθού ως κίνητρο προς τους εργοδότες για τη δημιουργία μόνιμων και όχι προσωρινών θέσεων εργασίας.

- Σε πολλές χώρες, οι νέοι που εργάζονται με προσωρινές συμβάσεις δεν αποτελούν μείζον πολιτικό ζήτημα για τους κοινωνικούς εταίρους, δεδομένων των πιεστικών αναγκών της οικονομικής κρίσης. Όπου το θέμα αυτό αποτελεί αντικείμενο κοινωνικού διαλόγου, συχνά παρατηρείται, όπως είναι φυσικό, διάσταση απόψεων μεταξύ των εργοδοτών, οι οποίοι κρίνουν σημαντική την ευελιξία που προσφέρουν οι προσωρινές συμβάσεις, και των συνδικαλιστικών οργανώσεων, οι οποίες επισημαίνουν την εργασιακή ανασφάλεια που συνεπάγονται οι συμβάσεις αυτές.

Δείκτες πολιτικής

Παρόλο που η αύξηση της προσωρινής απασχόλησης των νέων αποτελεί αιτία προβληματισμού, δεδομένης της εγγενούς ανασφάλειας αυτής της μορφής σύμβασης εργασίας, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα άτομα που εργάζονται σε προσωρινές θέσεις εργασίας συχνά είτε δεν επιθυμούν μια μόνιμη θέση εργασίας είτε εργάζονται υπό καθεστώς πρακτικής άσκησης ή δοκιμαστικής περιόδου που μπορεί να οδηγήσει σε μόνιμη θέση εργασίας. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις οφείλουν να μεριμνούν ώστε να μην γίνεται κατάχρηση των συμβάσεων ορισμένου χρόνου.

Οι κυβερνήσεις πρέπει επίσης να παρακολουθούν στενά την αυτοαπασχόληση. Αν και δεν υπάρχουν άμεσα αποδεικτικά στοιχεία για το πόσο γνήσιες είναι κάποιες μορφές αυτοαπασχόλησης, φαίνεται ότι σε ορισμένες χώρες η αύξηση του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων οφείλεται στο γεγονός ότι οι εργοδότες είναι απρόθυμοι να προσλάβουν εργαζόμενους με εξαρτημένη σχέση και να τους προσφέρουν το επίπεδο της προστασίας που εξασφαλίζουν οι κανονικές συμβάσεις εργασίας.

Το ζήτημα της κοινωνικής προστασίας πρέπει να αντιμετωπιστεί ώστε οι νέοι και όσοι άλλοι απασχολούνται σε προσωρινές θέσεις εργασίας να έχουν ικανοποιητική πρόσβαση σε παροχές όταν η σύμβασή τους λήγει ή όταν δεν είναι σε θέση να εργαστούν, για παράδειγμα λόγω ασθένειας ή μητρότητας. Τούτο μπορεί να είναι δύσκολο στις περιπτώσεις που η καταβολή των εισφορών στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης γίνεται σε εθελοντική βάση και το κόστος των εισφορών λειτουργεί αποτρεπτικά για τη συμμετοχή των νέων στα συστήματα αυτά. Στην παρούσα οικονομική συγκυρία, μπορεί επίσης να είναι δύσκολο και για τις κυβερνήσεις να καλύψουν το κόστος της αυξημένης πρόσβασης στην κοινωνική προστασία.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση «Young people and temporary employment in Europe» (Νέοι και προσωρινή απασχόληση στην Ευρώπη) διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1304017s/index.htm>

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με την Lidia Salvatore, υπεύθυνη έρευνας, στη διεύθυνση lsa@eurofound.europa.eu